

INNKALLING TIL ÅRSMØTET 16. MARS – SE BAKSIDEN

GREVLINGEN

MEDLEMSBLAD | NATURVERNFORBUNDET I OSLO OG AKERSHUS (NOA) | NUMMER 1 | 2022 | 41. ÅRGANG

Hovedtema:

NATURENS RETTSSVERN

Naturvernforbundet
i Oslo og Akershus

AKTIVITETSKALENDER

Følg med i aktivitetskalenderen på NOAs hjemmeside www.noa.no for detaljer og eventuelle endringer.

FUGLEKASSESNEKRING PÅ SKYTTERHYTTA I PRINSDALEN

TIDSPUNKT: SØNDAG 6. MARS, KL. 13:00

STED: SPEIDERHYTTA I PRINSDALEN, ØVRE PRINSDALSVEI 100

Naturvernforbundet i Oslo Sør hjelper småfuglene ved å snekre fuglekasser. Naturvernforbundet stiller med byggesett, men ta gjerne med egen hammer. Det blir bål og mulighet for å grille. All aktivitet er ute. Arrangementet er i samarbeid med Hauketo-Prinsdal speidergruppe. Arrangementet finner sted på speiderhytta, også kjent som skytterhytta i Prinsdalen.

ÅPEN DAG PÅ SØNDRE SANDÅS

TIDSPUNKT: LØRDAG 19. MARS, KL. 12:00-15:00

STED: SØNDRE SANDÅS, SOGNSVEIEN 231 VED SOGNSVANN T

Bli kjent med NOAs base, Søndre Sandås, ved inngangen til Nordmarka! Kom inn på tunet. Her informerer vi om NOAs virksomhet, og vi tilbyr også noe varmt og drikke og kanskje noe attåt?

JUBILEUMSMARKERING KARLSHAUGEN NATURRESERVAT 100 ÅR

TIDSPUNKT: SØNDAG 20. MARS, KL. 11:30-14:30

STED: KARLSHAUG, NORDMARKA

Vi fyrer et bål i lia mellom Blekjetjenn og reservatet og serverer skaukaffe fra kl 11:30. Ta gjerne med mat som kan varmes på bålet! Kl 12:30 foretar vi en enkel markering, etterfulgt av en tur gjennom reservatet.

FUGLEKASSESNEKRING PÅ SAGSTUA

TIDSPUNKT: SØNDAG 27. MARS, KL. 13:00

STED: SAGSTUA VED SKULLERUDDUMPA

Naturvernforbundet i Oslo Sør hjelper småfuglene ved å snekre fuglekasser. Naturvernforbundet stiller med byggesett, men ta gjerne med egen hammer. Det blir bål og mulighet for å grille. All aktivitet er ute. Arrangementet er i samarbeid med Miljøprosjekt Ljanselva.

ÅPEN DAG PÅ SØNDRE SANDÅS

TIDSPUNKT: LØRDAG 30. APRIL, KL. 12:00-15:00

STED: SØNDRE SANDÅS, SOGNSVEIEN 231 VED SOGNSVANN T

Bli kjent med NOAs base, Søndre Sandås, ved inngangen til Nordmarka! Kom inn på tunet. Her informerer vi om NOAs virksomhet, og vi tilbyr også noe varmt og drikke og kanskje noe attåt?

FUGLESANGTUR LANGS LJANSELVA

TIDSPUNKT: MANDAG 9. MAI FRA KL. 18.00 – 20.00

STED: BUSSTOPPET VED LJABRU HOVEDGÅRD

Vi går oppover langs med Ljanselva fra Ljabrua og opp til Sagstua ved Skulleruddumpa. På turen lytter vi etter ulike fugler og lærer triks for å kjenne dem igjen. Samling på Sagstua for en fugleprat og kaffe når vi kommer fram. Arrangementet gjennomføres av Naturvernforbundet i Oslo Sør i samarbeid med Miljøprosjekt Ljanselva. Det er mulig å ta buss nr. 79 til Ljabru hovedgård.

ÅRSMØTER I NOAS LOKALLAG

– se side 21 –

GREVLINGEN

Medlemsblad
Naturvernforbundet
i Oslo og Akershus (NOA)
Sognsveien 231
0863 Oslo

Telefon 22 38 35 20
noa@noa.no, www.noa.no
Bankgiro 1280.05.02347

Redaktør:
Ingunn Lund-Vang
918 17 453
lundvangingunn@gmail.com

Forsidebildet:
Fredningsskiltet i
Karlsaugen-reservatet.
Foto: Gjermund Andersen

© Naturvernforbundet i Oslo og Akershus 2022. All tekst i artiklene kan fritt gjengis med referanse til Naturvernforbundet i Oslo og Akershus' kvartalskrift Grevlingen, årgang, nummer, artikkelforfatter og artikkel. Fotografene skal kun kunne gjengis etter innhentet tillatelse av fotograf og Grevlingens redaksjon.

ISSN 0803-6357

BLI MEDLEM
GI NATUREN EN STEMME

MEDLEMSKONTINGENT:
Hovedmedlem: 390,-
Familiemedlem: 450,-
Student: 200,-
Førsteårskontingent for student: 50,-
Pensjonist: 200,-

Kontoret på Søndre Sandås ved Sognsvann er åpent mandag, tirsdag og torsdag, kl. 10–14.

Grevlingen er miljøvennlig produsert og derfor svanemerket.

Trykk: itGrafisk
Opplag: 8.900

LEDER

Hvilke rettigheter har norsk natur? Tapet av naturmangfold øker stadig, og kombinert med klimakrisen er dette en oppskrift på katastrofe. Naturen taper gang på gang mot kommersielle interesser og det politiske systemet, og har behov for bedre beskyttelse. Hovedtema i årets første utgave er derfor naturens rettsvern.

I år er Miljøverndepartementet 50 år. Underveis har det skiftet navn til Klima- og miljødepartementet. Miljøvernministeren har blitt til klima- og miljøministeren. Hvor ble det av (natur)vernet? Les Sigmund Hågvars gode sak om Miljøverndepartementets historie og hans tanker om veien videre.

To historiske miljøkamper satte naturvern på Norges kartet. Mardøla-aksjonen som fylte 50 år i fjor kalles «alle norske miljøaksjoners mor», og var med på å vekke interessen for natur- og miljøvern i Norge. Stor takk til Knut Are Tvedt som tok på seg oppgaven med å skrive historien om Mardøla-aksjonen.

I fjor var det også 40 år siden Alta-aksjonen. Kampen om Alta-elva er den største og lengste miljøkampen i Norges historie. Stor takk til Alta-veteran Eirik Myrhaug Partapuoli som forteller sin historie om aksjonen her i Grevlingen. Alta-veteranen står fremdeles på barrikadene for å verne naturen, og åpnet blant annet den store demonstrasjonen mot vindkraft foran Stortinget i 2019.

Bruken av marka økte betydelig under pandemien, noe som viser oss hvor viktig naturen er for rekreasjon og helse. Visste du at opphavsmannen til ideen til om å verne marka startet dette arbeidet allerede i 1935? Gjermund Andersen har skrevet om Nils Houge, opphavsmannen til bevaringen av Osloomarkas friluftsområder. Allerede i 1945 gav Houge ut boka «Osloomarka

som naturpark», med aller første publiseringen av markagrensa.

NOA inviterer til jubileumstur i anledning 100-års markeringen av Karlshaugen naturreservat 20. mars. Hvordan verningen av dette området gikk til kan du lese mer om i saken «Godseierens gave». Ta også gjerne en titt på arrangementskalenderen vår med turer og aktiviteter, og bli med NOA ut på tur!

Ingunn Lund-Vang, redaktør

ARTIKLENE I DENNE UTGAVEN AV GREVLINGEN

- Styrk naturens rettsvern!
- Miljøverndepartementet er 50 år – og norsk natur er truet som aldri før
- Naturforvaltning 12 år etter markaloven
- Mardøla aksjonen
- Klima for kunnskap om skog
- La elvene leve
- Bokomtale
- Dikt
- Nils Houge – Markagrensas far
- NOA for 100 år siden: Godseierens gave
- Leserinnlegg: Det er ikke mulig å sette en pris på skogen
- Kalendertur
- Bynaturen – unges medvirkning i nærmiljøet
- Jubileumstur Karlshaugen
- Stubbesitter

TELEFONEN VÅR ER BETJENT MANDAG, TIRSDAG OG TORSDAG FRA KL 10.00 TIL KL 14.00.

STYRK NATURENS RETTSVERN!

Lovverket og forvaltningsapparatet som skal sikre norsk natur er for svakt til å motstå den akselererende ødeleggelsen av naturen. Vi trenger et lovverk som setter naturbevaring som en premiss for all virksomhet, og et overordnet «naturens finansdepartement» som setter rammer for de ulike sektordepartementene og deres bruk av naturen.

FNs naturpanel roper varsku: Situasjonen for naturmangfoldet er dramatisk, og utgjør en minst like stor risiko mot menneskelig liv og velferd som klimakrisen. Til tross for en rekke internasjonale konvensjoner øker naturbelastningen dramatisk, med fare for kollaps i økosystemene. Samspillet mellom klimakrisen og tap av naturmangfold utgjør en tikkende bombe. Kun resolutt handling og en grunnleggende omlegging av vår naturforvaltning kan redusere faren.

Til tross for en framsynt grunnlovsparagraf og gode rettsprinsipper i både naturmangfoldloven og miljøinformasjonsloven, er rettsgrunnlaget for å ta vare på naturen (i Norge) for svakt og for lite sammenhengende. Sektorlovene som styrer den daglige virksomheten, styrker videreføring av ødeleggende naturbruk; næring går foran natur og miljø. Det mangler overordnede lover som gir føringer for sektorlovgivningen. Naturmangfoldloven (nml) og plan- og bygningsloven (pbl) kunne utvikles til å bli slike rammelover, men det forutsetter en forståelse for at vi mennesker er en del av naturen og avhengig av dens opprettholdelse. Og det krever at naturforvaltningen overordnes sektorene og næringsinteressene; at naturbevaring settes som en premiss for akseptabel virksomhet; som fastsetter at all virksomhet skal foregå innenfor naturens tåleevne.

For å få dette til må det gjøres noe både med lovverk og forvaltning. Det første ressursutvalget (1969-72) utarbeidet forslag om å etablere et overordnet natur- og ressursdepartement som skulle sette rammer for sektordepartementene og ha avgjørende myndighet i saker som påvirker naturen og framtidig ressurstilgang. Tiden er overmoden for å børste støv av idéen og å virkeliggjøre den, og la et slikt departement få myndighet til å gjennomføre de nødvendige tiltak for å sikre naturmangfoldet, og å iverksette våre forpliktelser til FN, internasjonale konvensjoner og prinsippene i grunnloven og naturmangfoldloven.

Foratdetskalfungere, må lovverket tilpasses en slik ny forvaltningsmodell. Grunnlovens § 112 må gjennomsyre alt lovverk, og de sentrale prinsippene

må etableres i et fåtall overordnede lover – som sektorlovene må tilpasse seg og ikke undergrave:

- En styrket plan- og bygningslov, som tar opp i seg prinsippet om begrensning innenfor naturens tåleevne, må aktivt styre arealbruken.
- Naturmangfoldlovens prinsipper må legges til grunn for all virksomhet.
- Retten til medvirkning fra allmennheten i miljøinformasjonsloven og forvaltningsloven må styrkes og gjøres enklere.
- Sektordepartementenes myndighet må begrenses og underordnes det nye natur- og ressursdepartementet.

På kort sikt må de siste årenes nedbygging av naturforvaltningen reverseres.

- Den svært viktige planavdelingen må tilbakeføres til Klima- og miljødepartementet.
- Overordnede, statlige målsettinger for bevaring av natur og miljø må få forrang foran bruksinteressene, og disse må sikres gjennom en aktiv bruk av innsigelser fra statlige myndigheter.
- Kommunenes oppgaver og deres økonomiske dynamikk går ofte på bekostning av naturverdiene. Det er derfor viktig å etablere overordnede mekanismer som ivaretar nasjonale og internasjonale naturinteresser i planarbeidet, f.eks. ved etablering av et rammeverk i nasjonale arealplaner, styrking av fylkesplaner, og godkjenningsordninger for ulike typer tiltak som skader natur.

En forutsetning for en slik forvaltning, og for at et slikt sett med lover skal fungere etter hensikten, er at man har den nødvendige kunnskapen om naturmangfoldet. Registreringssituasjonen i Norge er sørgelig dårlig, og preges av et manglende ønske om å kjenne til naturverdiene. Naturundersøkelser og konsekvensutredninger må foregå i offentlig regi, helt uavhengig av de som har økonomisk interesse som går på bekostning av naturen.

Forslag fra NOA om en uttalelse fra Naturvernforbundets landsmøte april 2022, basert på denne teksten, vil bli lagt frem for behandling på NOAs årsmøte.

Miljøverndepartementet er 50 år – og norsk natur er truet som aldri før

1972 – et historisk år

Inspirert av det europeiske naturvernåret 1970, og ny norsk naturvernlov samme år, ble Miljøverndepartementet opprettet i 1972 – som verdens første. Også klodens første internasjonale miljøkonferanse ble holdt i Stockholm i 1972. Den nyslåtte miljøvernministeren, botanikeren og arbeiderpolitikeren Olav Gjærevoll, representerte Norge.

Alt lovet godt for et langsiktig løft for norsk naturvern. Åpningsparagrafen i den ferske naturvernloven var krystallklar: «Naturen er en nasjonalverdi som må vernes».

Departementet ansatte flere unge folk. De følte at de var med på noe viktig. Jeg var en av dem og jobbet der i tre år.

Og hvordan gikk det?

I begynnelsen gikk vernearbeidet langsomt fordi man måtte ta én vernesak om gangen. Så kom det fylkesvisse planer, og etter hvert landsdekkende. I

dag er 17 % av landarealet fredet, men hovedsakelig høyt til fjells og langt mot nord. Verneområdene gir ikke et representativt bilde av norsk natur. Mange oppgaver gjenstår, ikke minst i skog der halvparten av rødlisteartene lever. Samtidig som vernearealet gradvis har økt, har også presset på ikke-vernet natur økt. Fragmentering og ødeleggelse av leveområder er hovedtruslene i dag.

Tenk om følgende fremtidsbilde var blitt presentert i 1972 som et mulig fremtidsscenario for 2022:

Forestill deg en politikk som på en effektiv måte skader norske naturverdier. Inngrepsfrie områder blir strøket som kriterium på verneverdi. I skog gis det statstilskudd til å hogge de siste virkelig gamle skogene, og skognæringen får alle fullmakter til å definere og kontrollere sine egne «miljøhensyn». Næringen stenger for innsyn i egne miljøregistreringer og sine utvalg av nøkkelbiotoper, og gir så korte frister for å klage på hogster at miljøsidene blir satt sjakk matt. Opplevelsesverdier blir aldri re-

Ved første øyekast er fin dal å gå tur i? Men her har kommunen brukt sin frihet til å gjennomskjære dalføret med et nettverk av veier, og med hyttefelt over alt. Og et par tusen nye hytter er planlagt. Det kalles å "utvikle området". Mens kommunen bygger ned sin naturarv, fordriver dyrelivet og lar myrene slippe ut sitt lager av karbon, blir Statsforvalteren bedt om å ikke blande seg inn. Fra Votnedalen, Rollag kommune i Numedal. Foto: Sigmund Hågvar

spektert som grunnlag for å stoppe planlagt hogst. I vernesammenheng tilraner Skogeierforeningen seg enerett til å foreslå nye verneområder. Faglig objektive lister over verneverdige skoger blir oversett, og skogeiersiden truer med å stoppe alt skogvern dersom staten prøver å styre prioriteringen. Midlene til skogvern holdes lavt av regjeringen.

Videre: Kommunene forbruker sin naturarv med stor hastighet, uten av myndighetene bryr seg om å bremse: Strandsonen nedbygges, og enorme hyttefelt og skianlegg raderer ut store, verdifulle fjellskoger. Statsforvalteren blir bedt av regjeringen om ikke å blande seg inn i kommunenes kortsiktige arealbruk. Nesten alle kommuner har sagt opp sine miljøvernledere, som skulle tenke økologisk og langsiktig. Allemannsretten blir meningsløs der fri natur ikke lenger er tilgjengelig. Miljøverndepartementet, som nå har mistet betegnelsen «vern» og heter Klima- og miljødepartementet, blir fratatt den viktige planavdelingen, som flyttes til kommunal- og arbeidsdepartementet. Kommandostrukturen i naturvernet er ødelagt.

I tillegg står selve det norske landskapet i fare. To-tre-hundre meter høye vindturbiner gror opp på de høyeste toppene og dominerer landskapet milevis til alle kanter. Selv fra verneområder der du trodde du kunne oppleve intakt natur, fanger de roterende møllevingene ditt blikk, og tårnene blinker rødt i natten. Verdens største vindindustriområde på Fosen blir bygget i samisk viktig beiteområde, tross massive protester. Høyesterett fastslår i etterkant at utbyggingen var ulovlig. For sent.

Og i Stortinget snakkes det høyt om utbygging av vernede vassdrag.

«Grønt skifte»

– en trussel mot norske naturverdier i 2022

En gang på slutten av 1960-tallet sa en av våre biologilærere på Blindern, Ivar Mysterud: «Jeg er sikker på at energi kommer til å bli en begrenset ressurs i fremtiden». Vi studenter forsto ikke helt hva han mente. I dag er det åpenbart hvor rett han hadde. Energibehovet er blitt en stor trussel mot norske naturverdier.

I 1992 var Norge et av de første landene til å undertegne to viktige globale konvensjoner: Klimakonvensjonen og biomangfoldkonvensjonen. I 2022 har klimaendringene i verden blitt så åpenbare at «alle» forstår behovet for klimatiltak. Men FN har sagt klart fra at biomangfoldkrisen er like viktig, og at begge krisene må løses under ett. Skader på naturen er nå så store at FN til og med har vedtatt at tiåret vi har begynt på skal være verdens tiår for restaurering av natur. Vi må ikke bare stoppe naturødeleggelsene, men også starte en omfattende reparering av skadet natur, der det er mulig.

Her i Norge bruker man klimakonvensjonen til å slå biomangfoldkonvensjonen i hodet. Det kalles grønt skifte. Det legges opp til massiv utbygging av naturødeleggende vindindustri på land. Samtidig viser beregninger utført av frivillige organisasjoner at slik utbygging er unødvendig. Det er enorme potensialer i energisparing, energiøkonomisering og oppgradering av eksisterende vannkraftverk. Fremtidens samfunn vil være energigjerrig. Organisasjonen «Motvind Norge» har utarbeidet en grundig rapport: «Energipolitikk på naturens premisser». Den konkluderer med at Norge kan fremskaffe nok strøm i fremtiden uten å ødelegge mer natur, og at enøk- og oppgraderingstiltak kan gi flere tusen nye arbeidsplasser. Men myndighetene velger fortsatt sløsing og nye naturinngrep.

Hva trengs?

Vi trenger en forståelse for at natur har en overordnet og langsiktig verdi, og at det ikke hjelper å stabilisere klimaet dersom økosystemenes grunnleggende funksjoner skades eller ødelegges. Næringer med kortsiktige interesser må tøyles og arealdisponeringen kontrolleres. Naturvern er blitt viktigere enn noen gang, også i klimasammenheng. Skogen egner seg som karbonlager, men da må flateskogbruket opphøre og gammelskogen få lov til å bygge tykkere humuslag. Vern av skog og myr gir viktige økosystemtjenester. Og all langsiktig bevaring av natur er en investering i trivsel, mentalhygiene og folkehelse.

Miljøverndepartementet var i sin tid ment å skulle være et superdepartement som skulle være overordnet styrende for alle andre departementer, i både ressursforvaltning og arealbruk. Det var en forutseende tanke, men ble politisk forkastet. I dag er dette behovet blitt åpenbart.

Vi kan ikke overlate naturvernet til politikernes. Og slett ikke til næringslivet. Det er «den tredje sektor», de frivillige organisasjonene, som faktisk sitter med den overordnede forståelsen for hvilke grep vår tid egentlig trenger. Vi kan ikke engang sette vår lit til det fornemme, femti år gamle departementet. For det er politisk styrt. Fremtidens naturkvaliteter må reddes gjennom et trykk nedenfra: Fra befolkningen som nekter å la vindindustrien ta fra dem rekreasjonsområdene, fra dem som har vist at fremtidens energibruk kan dekkles uten ytterligere naturinngrep, fra biologene som ser sammenhenger i naturens husholdning – og fra flokken av naturvernorganisasjoner som kjemper mot ulike naturødeleggende krefter.

NOA er en av dem.

Vi har holdt på i over hundre år. Men er kanskje viktigere enn noen gang.

Naturforvaltning 12 år etter markaloven

Hvilke erfaringer har vi med denne særlov som skal sikre natur- og kulturverdier i Norges viktigste rekreasjonsareal for en befolkning på 1,2 millioner? Loven skal etter sitt formål tilrettelegge for friluftsliv, naturopplevelse og idrett. Den skal sikre Markas grenser og bevare et rikt og variert landskap og natur- og kulturmiljø med kulturminner.

Bærekraftig bruk til andre formål skal kunne hensyntas. Landbrukstiltak, i praksis skogbrukstiltak, inngår her som den virksomhet kommunale planer kan åpne for (Markaloven § 7 jf. § 14). For NOA fremstår det som særdeles tvilsomt om bærekraft-kriteriet tilfredsstilles i vesentlige deler av det skogbruk som utøves i Marka i dag. Oslo kommuneskoger er et hyggelig unntak!

NOA har sett det som en prioritert oppgave å være vaktbikkje for de formål denne loven skal ivareta. Status etter 12,5 år er dessverre ikke oppmuntrende. Omfanget av hogster i områder med naturskog (ikke tidligere flatehogstet skog) har vært omfattende og økende. Ufullstendige og mangelfulle registreringer av miljøverdier har foranlediget mange klager. Kun et ubetydelig antall klager er tatt til følge. Flatehogst er fortsatt den dominerende hogstformen i Marka og utgjør ca. 95 % av totalen.

NOA registrerer nå i bolignære områder sterke reaksjoner på hogstinngrep fra idrettslag som tilrettelegger for orientering. Flatehogster gjør store arealer uegnet og utrivelige for denne markaidretten. Dagens forvaltningsregime åpner bare for innsigelse hvis biologiske verdier er truet.

Satellittbilder synliggjør nå Marka som et fragmentert lappeteippe hvor mindre enn 10 % av arealet utenom vernet områder har vært skånet for flatehogst. For å sikre livsgrunnlag for de mange arter som er avhengig av større sammenhengende arealer uten flatehogst, jobber NOA nå med en samlet forvaltningsplan som skal binde sammen de relativt urørte områder i nordvest med mindre artsrike arealer i bynære områder. Denne «artskorridoren» vil kunne styrke grunnlaget for bevaring av Markas biologiske mangfold, men er per i dag ikke vedtatt.

Forvaltningens krav til kunnskapsgrunnlaget og føre-var-prinsippet (naturmangfoldloven §§ 8 og 9) er så svakt håndhevet at så vel de biologiske verdier som opplevelsesverdiene i Marka har blitt svekket gjennom hele 12-årsperioden. Denne svake håndhevingen av naturverdiers vern er en nasjonal utfordring som får spesiell betydning i et sårbart område som Marka.

Vi kan illustrere problemstillingen med et av de alvorligste tilbakeslag NOA har registrert knyttet til Markaforvaltningen. Saken er forankret i Dammyrdalsveien, en veitrase på 2 km nord for Vidvangshøg-

da som knytter veinettet i Sørkedalen sammen med veisystemet i Lommedalen. Statsforvalteren fant, at fordi bygging av skogsbilvei er i samsvar med overordnet plan (LNF) var det ikke grunn til å kreve veianlegget behandlet etter den ordinære hovedregel i Markaloven som medfører at tillatelse bare kan gis dersom fordelene ved tiltaket må anses større enn de skader og ulemper tiltaket vil medføre for friluftslivet, naturmiljøet eller de allmenne interesser for øvrig.

En planmessig behandling (reguleringsplan) ble ikke ansett påkrevet fordi området i kommunens arealplan var satt av som LNF (landbruk, natur og friluftsliv). Konsekvensene av denne lovforståelsen blir omfattende. Hele Marka er i samtlige kommuneplaner kategorisert som LNF-område uten noen konkret behandling av veiprosjekter eller andre skogbrukstiltak. Vedtaket tilsidesetter Markalovens klart formulerte formål i det skogbrukstiltak som veibygging automatisk anses kvalifisert for godkjenning etter Markaloven, uten individuell planmessig behandling med de tilhørende krav til høringsuttalelser fra organisasjonene og allmennheten. Etter NOAs syn representerer veibygging den alvorligste irreversible form for inngrep i Marka. Vi ser allerede nå konsekvensene av denne avgjørelsen gjennom økt pågang for veibygging.

Utover Markalovens regelverk og formål er Statsforvalterens avgjørelse uforenlig med myndighetens plikt til å tilrettelegge for allmennhetens og organisasjonenes rett til deltakelse i beslutningsprosesser av betydning for miljøet (kap. 5 Miljøinformasjonsloven).

Problemstillingen er for tiden aktualisert i veiprosjekter i Nittedal og Nordre Follo med tilhørende hogstøkninger. Marka har allerede et finmasket veinett og tåler ikke ytterligere inngrep.

NOA registrerer at landbruksunntaket er gitt en anvendelse som medfører at høringsplikten i stadig flere sammenhenger utelates. Vi vil videreføre vårt krav om forvaltningens plikt til å påse at høringsplikten respekteres.

Brudd på kravet til reguleringsplan foranlediget sommeren 2020 at et boligfelt omfattende 10 store eneboliger med dobbeltgarasje ble gitt rammetillatelse uten konkretisert planbehandling. Brennaprosjektet i Sørkedalen er innklaget til Sivilombudet som vil avgi uttalelse i februar.

Statsforvalteren har for tiden i oppdrag fra departementet å fremme forslag om endringer i Markaloven. NOA gir innspill i denne innledende fasen og vil avklare grunnlaget for en bredere uttalelse fra organisasjonene.

Vi setter pris på tilbakemeldinger om tiltak som våre lesere reagerer på. Vår rolle som Markas vaktbikkje er viktigere enn noensinne!

Mardøla-aksjonen

Våren 1970 vedtok Stortinget å bygge ut Eikesdal/Grytten kraftverk, som bl.a. innebar overføring av vann fra Eikesdal til Romsdal og dermed tørrlegging av Mardalsfossen. Sommeren 1970 ble anleggsarbeidet stanset av demonstranter, som sperret veien inn til anlegget. Mardøla-aksjonen sommeren 1970 fikk stor oppmerksomhet og førte til en fornyet debatt om norsk kraftutbygging og energipolitikk, og den fremskyndet arbeidet med verneplan for vassdrag.

Markeringen av 50-årsjubileet sommeren 2020 ble noe amputert pga. koronapandemien, og først i fjor høst arrangerte Naturvernforbundet sitt jubileumsseminar om aksjonen. Vi skal i denne artikkelen se nærmere på Mardøla-aksjonen.

Parentes-organisasjonen (snm)

Mardøla-aksjonen ble gjennomført av Samarbeidsgruppen for natur- og miljøvern (snm), som ble startet i 1969. (snm) ble opprettet som en motvekt til de natur- og miljøvernorganisasjonene som drev «skrivebordsarbeid» og skulle konsentrere seg om konkret arbeid. (snm) hadde altså et mer aktivistisk formål enn Naturvernforbundet (NNV). (snm) var ment å være en «anti-organisasjon» der saken, og ikke organisasjonen i seg selv, var målet. Parentesen rundt navnet skulle symbolisere dette.

Opprettelsen av (snm) er uløselig knyttet til initiativtakeren Sigmund Kvaløy (siden kjent som Sigmund Kvaløy Setreng), som på slutten av 1960-tallet arbeidet ved filosofisk institutt ved Universitetet i Oslo. Han hadde en akademisk ballast som dannet mye av ideologien bak (snm), med vekt på idealisme og villighet til å benytte sivil ulydighet. Det var nettopp muligheten til å benytte sivil ulydighet som førte til opprettelsen av (snm). Før (snm) ble stiftet sommeren 1969 hadde Sigmund Kvaløy vært i møte med NNVs generalsekretær Magne Midttun og diskutert muligheten for å opprette en aktivist-organisasjon utenfor NNV. Kvaløy fikk også en liste med navn på folk i Naturvernforbundet som kunne være aktuelle medlemmer av (snm). Starten på (snm) ble altså til en viss grad preget av folk som var rekrutert fra Naturvernforbundet.

Sivil ulydighet

Mye av ideologien bak (snm) var knyttet til begrepet «sivil ulydighet», og Mardøla-aksjonen var første gang sivil ulydighet ble tatt i bruk i miljøbevegelsen. Senere, i 1971 og 1972, ble denne aksjonsformen også brukt av (snm) i Osломarka, slik det er beskrevet i Grevlingen nr. 1/2021.

Hva kjennetegner sivil ulydighet? Sivil ulydighet defineres som et politisk virkemiddel i form av lovbrudd eller brudd på andre bestemmelser som begås i full åpenhet fordi de som begår lovbruddene, føler seg mer forpliktet av andre verdier og normer enn de som ligger til grunn for den aktuelle loven. Den som begår sivil ulydighet, er altså klar over at han eller hun begår et lovbrudd og er beredt til å ta konsekvensene av dette.

Disse bruddene på lover og bestemmelser er offentlige og synlige. Lovbruddene må imidlertid, for å kunne karakteriseres som sivil ulydighet, være ikke-voldelige. De må også være avgrenset til en bestemt sak: den som begår sivil ulydighet, aksepterer og følger øvrige lover og regler.

Om selv om sivil ulydighet er en form for samvittighetsdiktat, vil det som regel være helt konkrete mål for aksjonene: man vil stanse et aktuelt vedtak, f.eks. en veiutbygging. I Mardøla var aksjonen ment å stanse arbeidet med anleggsveien inn til den planlagte naturødeleggelsen i Mardøla.

Et par andre forutsetninger er også til stede når man begår sivil ulydighet. For at man skal kunne forsvare sivil ulydighet, er det viktig at alle formelle og demokratiske midler er utprøvd på forhånd. Det har også vært viktig i norsk sammenheng at sivil ulydighet må ha bred støtte i befolkningen. I Mardøla var det slik at lokalsamfunnet i Eikesdal tidligere hadde vært utsatt for flere kraftutbygginger, særlig Aura-utbyggingen med «takrenneprosjektet», og fått garantier for at det ikke skulle overføres mer vann fra dalen. Dette løftet ble brutt med vedtaket om å bygge ut Eikesdal/Grytten-anlegget med overføring til Rauma. Strid om plasseringen av kraftverket førte til at Stortinget for første gang fikk to vel forberedte alternativer å velge mellom, enten et kraftverk i Eikesdal eller overføring av vannet til Grytten i Rauma. På tross av at stortingsdebatten mer enn noen gang tidligere ble preget av naturvern hensyn, ble utbyggingen vedtatt etter det mest omfattende alternativet.

Mardalsfossen

Kampen om Mardøla dreide seg om kraftutbygging, forholdet mellom storsamfunn og lokalsamfunn, strid om ressurser og diskusjon om beslutningsprosesser i utbyggingssaker. Men det sto også viktige naturverdier på spill.

Elven Mardøla i Nesset kommune (nå Molde kommune) i Møre og Romsdal renner fra Mardalstjønna på 945 moh ned i Eikesdalsvatnet, som bare

ligger 20 moh. Elven dannes etter samløpet av de to sideelvene Ytre og Indre Mardøla og danner et spektakulært fossefall. Søre Mardalsfossen i Indre Mardøla består av to fall, det øverste er ca. 250 m ut fra kastet utenfor Mardalstjønn. Det nederste inngår i en ca. 300 m høy fallstrekning. I vårflommen kunne de to strykene bli til ett med et samlet fall på over 600 m.

Denne enestående naturperlen var det som ble regulert ved utbyggingen. Etter utbygging er det bare en tynn vannstripe igjen, men i turistsesongen fra 20. juni til 20. august slippes det ut noe mer vann, slik at det er mulig å oppleve noe av det som gikk tapt i 1970-årene. Elven som ble utbygd i 1970, var en av verdens vakreste fosser. Med den økende oppmerksomhet om naturbasert turisme i våre dager, er det interessant å merke seg argumentene fra debatten i 1970, der dette var underordnet.

Aksjonen sommeren 1970

Parallelt med at utbyggingssaken ble behandlet i Stortinget, var vernetanken på fremmarsj, ikke minst med bakgrunn i det pågående naturvernåret. 25. juli 1970 ble anleggsarbeidet stanset av en gruppe demonstranter fra (snm) og Eikesdal. For første

Mardalsfossen. Foto: Naturvernforbundet

gang ble sivil ulydighet tatt i bruk i en naturvernsak. Demonstrantene trakk seg tilbake 6. august. Aksjonen vakte stor oppsikt i inn- og utland.

25. og 26. juli 1970 kom den første gruppen på 30–40 aksjonister og satte opp 15 telt i den planlagte traseen for anleggsveien i det området som heter Sandgrovbotn, like sør for Mardalstjønn. Aksjonistene fremsatte krav om at Mardøla fortsatt skulle renne til Eikesdalen og at anleggsarbeidet måtte stoppe. Utbyggeren, NVE, kontaktet politiet i Molde og ba om at demonstrantene ble fjernet. 31. juli fikk demonstrantene en tidsfrist til 3. august med å fjerne seg. Det ble ikke gjort, men politiet kom heller ikke for å fjerne demonstrantene, offisielt pga. manglende mannskaper.

I mellomtiden hadde antallet demonstranter økt betraktelig. Dette hadde ikke minst sammenheng med at jazzfestivalen i Molde ble avsluttet, og det kom en hel buss med ca. 40 demonstranter som var rekruttert fra festivalpublikummet. Aksjonen fikk stor oppmerksomhet i media, noe som også førte til at flere demonstranter kom fra andre deler av landet. Den 3. august var det om lag 100 demonstranter til stede i leiren.

Det kan ha vært det store antallet demonstranter som førte til at politiet lot være å aksjonere – å bære bort 100 mennesker ville kreve større innsats enn det som var tilgjengelig. Fristen for å fjerne seg ble derfor utsatt.

Som så ofte før og siden i denne type aksjoner, var det ikke bare en konfrontasjon mellom demonstranter og myndigheter/politiet. Det var også en tredje part involvert, nemlig de som ble direkte berørt av stansen i anleggsarbeidet: anleggsarbeidere og maskineiere. De fleste av disse kom fra Rauma, og de truet med å fremme erstatningskrav overfor aksjonistene. Enkelte av anleggsarbeiderne ble også varslert om permitteringer dersom arbeidet ikke kunne fortsette. Denne situasjonen eskalerte, og om kvelden 6. august kom det en stor gruppe motdemonstranter fra Rauma som krevde leiren ryddet. Det oppsto en truende stemning, og aksjonistene gav etter for kravet om å flytte seg. Leiren ble deretter fjernet fra anleggsveien, og det ble etablert en ny leir utenfor traseen. Dette ble gjort for å unngå det man fryktet kunne være voldelige sammenstøt, som jo var helt uaktuelt i en sivil ulydighets-aksjon.

Men leiren ble ikke helt tømt. Etter at de tilreisende demonstrantene hadde flyttet seg, kom bygdefolk fra Eikesdal og Eresfjord og stanset arbeidet i veitraseen noen timer.

Samtidig hadde politiet kommet og ilagt demonstrantene forelegg.

Formelt var dermed Mardøla-aksjonen over, men teltleiren fortsatte noen uker til. Aksjonen gikk over i en møte- og forhandlingsfase. Det ble forsøkt

å lage en henstilling til regjeringen om å utsette utbyggingen, og Naturvernforbundet tilbød seg å megle i eventuelle forhandlinger. Regjeringen var villig til å forhandle med Eikesdal og Eresfjord (Nesett kommune), men Rauma kommune ville ikke bidra i forhandlingene. Det ble derfor ikke noe reell dialog mellom myndigheter og aksjonister i disse ukene.

Aksjonen fikk en endelig avslutning i slutten av august. Mange av de tilreisende aksjonistene var skoleelever og studenter som dro tilbake til hverdagen, men en liten gruppe ble igjen. Den 26. august dro en liten gruppe tilbake og sperret anleggsveien i en symbolsk aksjon, og de ble båret bort av en større politistyrke, der det også var kommet politi fra Oslo. Etter dette gikk utbyggingen sin gang uten flere forsikelser.

Naturvernforbundet og Mardøla-aksjonen

Hvordan var forholdet mellom Naturvernforbundet (NNV) og (snm)? NNV ble invitert til å delta i Mardøla-aksjonen, men avsto på formelt grunnlag. Som en demokratisk medlemsorganisasjon kunne ikke NNV delta i ulovligheter. De to organisasjonene hadde ulike funksjoner og levde side om side. Man hadde langt på vei felles mål, men brukte ulike

metoder. (snm) fanget opp aktivister og utålmodige medlemmer av NNV, mens NNV arbeidet innenfor systemet og var en viktig og kontinuerlig stemme i natur- og miljødebatten. Gjennom det europeiske naturvernåret 1970 hadde NNV fått noen ekstra ressurser til å drive opplysnings- og informasjonsarbeid, og aktivitetsnivået var høyt.

NNV kunne ikke godta bruk av sivil ulydighet og var i det hele tatt nøye med å følge systemets spilleregler. Det har jo vært viktig for å bevare NNVs troverdighet. Samtidig med aksjonen deltok NNV aktivt i det politiske arbeidet gjorde også et forsøk på å megle mellom aksjonistene i Mardøla og utbyggingsinteressene.

Veien videre

Selv om utbyggingen ble gjennomført etter planen, og Grytten kraftverk stod ferdig i 1975, fikk Mardøla-aksjonen stor betydning for det videre vernearbeidet, ikke minst i arbeidet med den første Verneplan for vassdrag i 1973. For (snm) var aksjonen starten på en lang aktivitetsperiode. Og den førte til en større mobilisering av natur- og miljøvernbevegelsen som også kom Naturvernforbundet til gode.

Mardøla blues

Bruksanvisning: Sitt blant dine venner og kamper, spill en vanlig 12-takts blues, la alle være med på å klappe i hendene, spille munnspill, fløyte, sirener, politifløyter, syng og sette i gang lattermaskiner, anleggsmaskiner og helvetesmaskiner. Deretter: Glem den teksten som er trykket nedenfor og syng ut det du mener om været og kampen.

Om du er et vesen og tror du kan gjøre hva du vil
Om du er Vassdragsvesen og tror du kan gjøre hva du vil
Så kommer vi og sier: Hei du! Tenk en gang til!

Mardalsfossen er det neste de vil ta (2 ganger)
Vi spurte dem hvorfor, og dette var det de sa:

Det Norge trenger er utenlandsk kapital
Hva skal vi vel med noen gårder nedi Eikesdal?

Hvis du ikke synes en ussel erstatning er nok
Så flytt til Sundalsøra, der får du plass i en blokk

I et bur av betong skal du leve som en død
Selv om du dør av fluor, så lider du ingen nød.

Du tror at vi satt lenket bare for å se på en foss?
Nei, for folket nedi dalen var det også vi skulle slåss

Av jorda skal vi leve, men tenker noen slik?
Nei, Eresfjorden lar de ligge som et uttørket lik.

Det har vært Naturvernår i mer enn 300 døgn
Og ingenting er gjort, hele året er en kjempeløgn

Om du er et vesen osv. . . .

Magne Lindholm

Klima for kunnskap om skog

I plattformen til den nye regjeringen står det en god del om naturforvaltning som kan leses som en grøsser – hvis man er interessert i at norsk natur skal ha det bra og at framtidige generasjoner skal få oppleve den. Et eksempel er det som skrives om skogbruk, og særlig om skogbrukets virkninger på klimaet. I en regjering der Senterpartiet er med, er det ikke overraskende at skogeierperspektivet står sterkt, og at det pøses på med argumenter for mer flatehogst, mer gjødsling og mindre vern. Den forrige regjeringen gikk langt i samme retning, så det er ikke noen drastisk endring, men det er en tydelig opptrapping.

Argumentene som brukes trenger virkelig å gås etter i sømmene. Skogbruksnæringen har grepet klimaargumentet med begge hender, og dens talspersoner kan knapt åpne munnen uten å framheve hvor viktig det er med flatehogst, skogsbilveier og planting «hvis vi skal klare det grønne skiftet». At næringsorganisasjoner framstiller virkeligheten på den måten, er ikke overraskende. Men også myndighetene har overtatt denne argumentasjonen, og kjører på uten motforestillinger. Hvis man er litt kynisk er heller ikke det oppsiktsvekkende: Hvem har vel hørt om at myndighetene prioriterer såkalte klimatiltak som ikke er lønnsomme? Men samtidig er det dypt tragisk, og viser at «kunnskapsbasert forvaltning» kan være temmelig hul retorikk.

Så hva er problemet? Er det ikke riktig at trær som vokser binder mest karbon, slik at gamle trær bør vekke og erstattes med planter som gjødsles og gis gode kår med derføring og markberedning?

I beste fall er det en liten del av bildet. I nordlige skoger er det lagret mer karbon i bakken enn i selve trærne, blant annet i soppsamfunn på trærnes rot-systemer. Mye av dette karbonet frigjøres ved flatehogst, og effekten forverres ved markberedning (der skogsjorda endevendes). Selve hogsten fører altså til økte utslipp av klimagass. De nye plantene binder veldig lite karbon, fordi de er små. Selv om de vokser raskt, kompenserer de ikke for utslipp som hogsten medførte før om mange, mange år. Kanskje aldri. Klimaendringene må stoppes i løpet av få tiår, og i det tidsrommet bidrar dagens driftsmetoder til global oppvarming, ikke det motsatte. Og da har jeg ikke engang nevnt de store konsekvensene for biologisk mangfold og landskap.

Forskning kan sjelden gi oss hele sannheten om noe. Det er alltid ulike forutsetninger som kan legges inn og ulike perspektiver som kan anvendes. Det finnes forskning som gir noe støtte til be-

standsskogbruket som klimatiltak. Likevel er det liten tvil om at forskningen som peker motsatt vei hopper seg opp i større mengder, og nye studier strømmer på. Men la oss si at dette er et område der det er en viss vitenskapelig uenighet. Ville det ikke være redelig at en regjering som ønsker å framstå som interessert i kunnskap i det minste peker på usikkerhet? At den redegjør for de vitenskapelige argumentene mot flatehogst, gjødsling, grøfting, veibygging og markberedning? Selvsagt, og særlig sett i lys av føre-var-prinsippet som er stadfestet av FN, og som ingen regjering våger å argumentere mot. Men det skjer ikke. Skiftende regjeringer og deres forvaltningsmyndigheter repeterer skogeierorganisasjonenes argumentasjon. På tvers av internasjonal forskning så vel som forskning finansiert med norske offentlige midler, og etter hvert tunge forskningsbaserte bidrag i den offentlige debatten. Det er en anti-vitenskapelig holdning som er forståelig om man bare vil tenke på økonomisk gevinst, og samler sine argumenter deretter. Men det er skumle saker, som leder tankene til politiske regimer vi helst ikke vil sammenlignes med.

Heldigvis har mediene begynt å interessere seg for dette. I oktober hadde Dagens Næringsliv en lang reportasje om skogbruk og klima. En representant for en skogeierorganisasjon uttalte der at Miljødirektoratet er garantist for at næringens argumenter har solid vitenskapelig grunnlag. Og ganske riktig, Miljødirektoratet har støttet argumentasjonen langt på vei. Til forskrekkelse for mange fagfolk, og det viser vel helst hvor sterk den politiske styringen av norsk forvaltning er. Men uansett, det interessante er at en skogeierorganisasjon støtter seg tungt på Miljødirektoratet, åpenbart fordi det i denne sammenhengen passer bra. Når det gjelder miljøregistreringer i skog, derimot, er skogeierorganisasjonene stadig i tottene på det samme direktoratet, og mener at naturkartleggingen ikke er «objektiv», antakelig fordi den stikker kjepper i hjulene for maksimal lønnsomhet. At det er skogbruket som truer de fleste skogsartene som står på Rødlista, kan de ikke godta, selv om landets fremste eksperter står bak klassifiseringen. Og slik kunne jeg fortsette, kanskje helt til vi kommer til ulveforvaltningen, hvor man kan si at den rørende troen på Miljødirektoratets faglige grunnlag er mindre framtrædende hos skogeierorganisasjonene. Men det kan vi ta en annen gang.

La elvene leve

Kampen om Alta-elven er den største miljøkonflikten i Norge. Selv om vi ikke vant kampen, fikk Altaaksjonen stor betydning for senere miljøkamper. Nå trues verna vassdrag på nytt.

I Norge etter andre verdenskrig var det en hemningsløs utbygging av vannkraft, landet skulle industrialiseres og husholdninger sammen med den offentlige struktur krevde stadig mere elektrisk energi. Av de ti store kraftanlegg ble Aura (Møre og Romsdal) startet i 1953 og Tyin kraftverk (Sogn og Fjordane) starter i 2004.

Dette medførte store inngrep i den norske naturen, og i 1970 kom det første store opprøret mot uhemmet kraftutbygging gjennom Mardøla-aksjonen. Filosofen Sigmund Sætereng Kvaløy stod i spissen for en ikkevolds-aksjon på fjellet over Mardalsfossen sommeren 1970. Aksjonistene ble arrestert, og bildene av filosofen Arne Næss og andre som ble båret bort vakte oppsikt på NRK Dagsrevyen og i media verden over. En ny aksjonsform ble skapt, men utbyggingen av Grytten kraftverk gikk sin gang.

Eirik Myrhaug Partapuoli under sultestreiken foran Stortinget i 1981. Foto: Nils Sombly.

Året etter Mardøla-aksjonen ble jeg ansatt som rasjonaliseringsingeniør og senere avdelingsingeniør i NVE/Norges Vassdrags- og energiverk. Jeg skulle bygge kraftanlegg, i Skjomen ved Narvik. Skjomen kraftverk stod fullt ferdig i 1980 og produserer 1257 Gwh, en produksjon som ligger like under produksjonen til de ti store kraftverkene. Jeg ble bevisst de store utfordringene til vår felles natur og vårt nære miljø gjennom FN's første miljøvernkonferanse i Stockholm i 1972. Fra før hadde jeg fått innsikt i et nytt økonomisk perspektiv gjennom min fars interesse for ingeniør Bondes "Helthetsøkonomien".

Min forståelse for kraftutbyggingens innvirkning på reindriften kom etter et møte med en reindriftssame som het Nia, som jeg møtte på en av mine inspeksjonsturer til de nye inntakene vi bygde for å samle vann til Skjomen kraftverk. Jeg innså at det jeg var med på den gang, var å mette et "sluk" etter elektrisk energi i industrisamfunnet. Jeg avsluttet derfor min virksomhet som ingeniør i 1977.

Allerede i 1973 kom det fram NVE hadde ville planer om å demme ned den samiske bygda Masi og det vekket naturlig nok motstand fra lokalbefolkningen. En voksende bevissthet om vår egen samiske kultur vokste både i meg og andre unge samer. I 1978 vedtok Stortinget å bygge en 110 meter stor demning i Alta Kautokeino-vassdraget. Da de første planene om å demme opp i bygda Masi og Altaelva ble kjent, ble det starten på en stor protestbevegelse gjennom Folkeaksjonen mot utbyggingen av Alta Kautokeino-vassdraget.

Aksjonene i Stilla i Alta i 1978 ble bygget på ikkevoldsprinsippet med inspirasjon fra filosofer som Arne Næss. Naturvernere, samer og folk som ville redde laksefisket i Altaelva gikk sammen. Rettinger til samisk reindrift kom i fokus, og samer våknet en bevissthet om hva storsamfunnet hadde gjort med kulturell undertrykking og beslaglegging av naturområder til samisk reindrift gjennom århundrer. Planen om utbygging av Altaelva stanset ikke til tross for protestene, og til slutt reiste syv samisk ungdommer til Oslo høsten 1979 og slo opp leir på Løvebakken foran Stortinget. Her satte de i gang en sultestreik som varte i en uke. Blant de toneangivende var Mikkel Eira fra Masi og Ante Gaup fra Alta. Det ble oppstandelse i den norske hoved-

staden. Hva var det for et merkelig folk som tok seg til rette på denne måten i hovedstaden? Anlegget ble midlertidig stanset som følge av sultestreiken, men fortsatte senere, og demningen og kraftverket stod ferdig i 1987.

Jeg hadde på den tiden formulert mine tanker rundt økonomi, som fikk begrepet Økologisk Økonomi og jeg reiste rundt i Norden og holdt foredrag om emnet. Der tok jeg også et klart standpunkt mot utbyggingen av Alta/Kautokeinovassdraget. I en turne var jeg i Alta og holdt foredrag for motstandsbevegelsen og besøkte samtidig mine kollegaer fra Skjomen som ledet anleggsvirksomheten i Alta. Det ble ikke godt mottatt at jeg hadde byttet side, gamle kollegiale bånd ble brutt opp.

I begynnelsen av året 1981 var jeg i Oslo. Det hadde gått en alarm i Oslo Samiid Seravvi (Oslo Sameforening) om at anleggsarbeidene i Alta skulle startes opp igjen. Folkebevegelsen mobiliserte en stor leir på vidda. En stor opinion bygde seg opp i hele nasjonen med stor internasjonal støtte, spesielt til dette med at det samiske folkets verdier var truet. En ny sultestreik var i ernning. Mikkel Eira og Ante Gaup var igjen kommet til Oslo. Den nye sultestreiken ble igangsatt, men det var noen utfordringer denne gang. Overraskelsesmomentet var borte, og pressen hadde mer fokus på andre aspekter.

Tankenytt med spesialutgave om Altasaken og en ny økologisk samfunnsøkonomi.

Jeg foreslo en ny strategi, dette ville ta tid, så vi tok ut en og en samisk mann i sultestreik. Jeg ble talsmann for de sultestreichende sammen med Bjarne Store Jakobsen. Det ble lagt merke til at ingeniøren fra NVE hadde hoppet av og byttet side. Dagens Nyheter i Sverige skrev om "Vattenrallaren som hoppa-de av". Kristelig Studentsamfunn stilt opp med lokaler, og mange, både samiske og ikke-samiske, støttet sultestreiken som bygde på ikkevoldsprinsippet. Sultestreiken varte i 30 dager.

Den 6. februar fikk statsminister Gro Harlem Brundtland besøk av aksjonister. 13 samekvinner okkuperte statsministerens kontor. Etter tre timer forlot statsministerens kontoret. Kvinnene ble til slutt fjernet av politiet etter 18 timer. De reiste sammen med Sigmund Kvaløy Setreng og besøkte både paven i Roma, og til FN i New York.

Det var en tøff kamp med å sette opp lavvo utenfor Stortinget, og holde appeller, og samle inn penger til aksjonen hver dag. Ikke helt ufarlig heller, vi ble trakassert og truet på livet. Bladet "Tenkenytt" ble gitt ut i denne perioden med tankene om Økologisk Økonomi og jeg delte det flittig ut iblant de som støttet oss i demonstrasjonen. Sultestreiken ble midlertidig stoppet, av noen samiske forminner som påskudd, men ble satt i gang igjen. I ettertid uttalte tidligere statsminister Gro Harlem Brundtland at Alta-utbyggingen bygde på sviktende grunnlag og at Altaelva kunne ha vært spart.

Den samiske kulturen fikk en oppblomstring i kjølvannet av demonstrasjonen som også satte fokus på samiske rettigheter. Den siste sultestreikens lange varighet og store internasjonale oppmerksomhet, gjorde at norske myndigheter under offentlig press ble nødt til å møte NSR/Norske Samers Riksforbund, i Kautokeino 17. februar 1981. Både Samerettsutvalget og Sametinget ble opprettet. Sametinget ble åpnet av Kong Olav i 1989.

En annen virkning av protestene mot Alta/Kautokeino utbygging var at videre stor utbygging av vannkraft ble stanset, og 399 vassdrag fikk et slags vern mot vannkraftutbygging. Nå ønsker AP og SP å vurdere utbyggingen av vannkraft på nytt fordi samfunnet trenger mer fornybar elektrisk energi til det grønne skiftet. I januar i fjor stemte Frp og Sp for et forslag om å åpne for kraftutbygging i norske vassdrag.

Siden 1970-tallet for fram til i dag er energiproduksjonen i Norge tredoblet. Det vil si at industri-samfunnet vårt har hatt en voldsom ekspansjon i behovet for energi, dette i tillegg til at alt menneskelig arbeide er blitt mere effektivt. Altså vår måte å omvandle energi til lavere kvalitet er blitt uhyre effektiv. Det kan vi avlese på all statistikk om bruk av naturressurser og på at temperaturen på kloden stiger. Et fortsatt økt forbruk av energi vil bety

En del av strategien under den andre sultestreiken foran Stortinget i 1981, var at Eirik Myrhaug Partapuoli skulle unngå arrestasjon, så han kunne fortsette å lede hvis noen av de andre ble arrestert.

enda større forbruk av naturressurser og risiko for øket temperatur på kloden. Med andre ord, at vi får et grønt skifte, henger ikke på "greip" hvis vi følger grunnleggende naturlover.

Vårt økonomisk system bygger på vekst i bruttonasjonalproduktet med 2 - 3 tre prosent pr år. I den tidligere regjeringens langtidsplaner står det at fram til 2060 skal dette produktet nesten fordobles. Ingen av naturens prosesser vokser og vokser, i naturen prosesser kan det vokse en periode for siden å runde av, det går i svingninger. I bruttonasjonalproduktet eller nasjonalregnskapet er heller ikke naturens verdi med i regnskapene, da blir det vanskelig å relatere vår energiproduksjon og vårt energiforbruk. Når det mangler ser vi ikke samband mellom økonomien, energi og påvirkning på klar måte. Det skulle være som en bedrift som ikke ser på sitt balanseregnskap, men bare er opptatt av driftsregnskapet. Da ville både regnskapsfører og revisor hoppe i stolen, og sette stopp for virksomheten. Jfr. artikkel om "Den gode sirkel", fra Klassekampen 2. september 2020: <https://klassekampen.no/utgave/2021-09-02/den-gode-sirkel>

Å bygge ut verne vassdrag i den situasjon vi i Norge befinner oss i vil være helt forkastelig. Vi har bygd ut all den elektriske kraft vi behøver for å leve i harmoni ned naturen. Alt dette sett i erkjennelse av ny økonomisk innsikt og bevissthet om hvordan energiomsetningen forsvinner ut i varme og maler materiale til en så lav kvalitet at det blir «søppel».

Min tanker

Om politikerne ønsker å demme opp og legge ut flere elver i rør, les dere opp på den andre termodynamiske lov, loven om entropi. Revider nasjonalregnskapet slik at naturens verdier kommer med i nasjonalregnskapet etter de prinsipper som finnes i Økologisk Økonomi. Det kan gjøres ved å rasjonalisere det økonomiske systemets energiomsetning, og sette oss i stand til å styre unna de verste konsekvensene av klimaendringer.

Til ungdommen vil jeg si; bruk sivil ulydighet og ikkevold. Gjør det gjerne for å redde naturen, men med den hensikt å få politikere og økonomer oppmerksomme på energilovens konsekvenser. Bruk kunnskapen om fysiske og økologiske naturlover som dere har fått på skolen, og som gjør at vi kan se sammenhenger og konsekvenser.

Om vi ønsker å redde livet på kloden og dermed vårt lokale økologisk hus, bør vi begynne å tenke om økt forbruk med et så urasjonelt samfunnssystem øker vår livslykke og sikrer fremtiden for våre barn og våre etterkommere. En forandring av den økonomiske tankegangen kan vise veien til et helt annet og bedre sted i framover. Innerst inne vet vi alle at økonomisk vekst ikke kan fortsette i det uendelige på en klode med begrensede materielle ressurser.

Kilde: "Økologisk Ekonom - för ett samhälle i balans", 1985 Åsak förlag, Staffan Delin og Eirik Myrhaug m.flere.

Alta-veteran **Eirik Myrhaug Partapuoli** ble kjent som ingeniøren som skiftet side under Alta-aksjonen, og gikk fra å bygge ut vassdrag til å verne vassdrag. I dag står han igjen på barrikadene for vern av naturen, og har bla deltatt på demonstrasjoner mot gruvedrift i Repparfjord, og mot vindkraftutbygging i urørt natur og samiske reindriftsområder. Eirik Myrhaug Partapuoli er ingeniør, samisk noaidi/sjaman og har i over 30 år arbeidet med å utvikle og formidle en økologisk økonomi-modell som ikke bruker opp naturens ressurser. <https://www.økologiskokonomi.no/>

Kraftforsyningen i Norge hadde ved inngangen til 2021 en samlet installert produksjonskapasitet på 37 732 MW og en samlet normalårsproduksjon på 153,2 TWh. I 2020 satt Norge ny produksjonsrekord med en samlet kraftproduksjon på 154,2 TWh, dette er om lag 10 TWh mer enn gjennomsnittet de siste 5 årene. God tilgang på vann i magasinene og økt vindkraftkapasitet var blant årsakene til den rekord-høye produksjonen.

BOKOMTALE

Ved Ingunn Lund-Vang

GRØNN PLANTEBONANZA

Hva har nordmenn gjort for å få tiden til å gå under pandemien, bortsett fra mange og lange turer ut i skog og mark? Jo, de har øvd på å få grønne fingre og hamstret planter i bøtter og spann og fylt små og store hjem, balkonger og terrasser og hager med levende grønne skapninger. Både gammel-dage stueplanter og mer eksotiske skapninger har vært i vinden. Bildedelingstjenester som Instagram har flommet over av bilder av nye grønne og eksotiske vekster, jo sjeldnere jo bedre, delt av de stolte eierne. Nordmenn er nå på fornavn med eksotiske vekster som *Monstera Deliciosa*, *Calathea peacock* og *Syngonium podophyllum*. Via Finn.no er det solgt tusenvis av planter og stiklinger til nye eiere, noen til prisen av en ny sofa. Bildedelingstjenester som Instagram har flommet over med bilder av nye grønne vekster og eksotiske blomster, delt av de stolte eierne. Mange har opprettet egne instagram-kontoer for plantene sine. En av de mest populære er @arcticgardener alias Anders Røyneberg som har gitt ut boken «Plantebonanza» for nye planteiere. Kapitlene inkluderer blant annet plantesykepleie, plantebabyer (stiklinger), om effektiv lusekur og hvordan du skal få dine nye eksotiske plantevenner til å trives i kjøligere norske hjem. Boken er full av nyttige tips for alle plantevenner og en nytelse for øyet.

Plantebonanza

Forfatter: Anders Røyneberg
og Erik Schjerven.
Utgivelsesår: 2021.
Forlag: Cappelen Damm.

DIKT

Av Rolf Jacobsen

TIL JORDEN (med vennlig hilsen)

Hør her, Jorden, vi har noe å si til deg
– ikke fordi vi misliker oss her, det er et fint sted dette,
nok av vann og høyt og luftig under taket,
vi legger korn i jorden og snart suser det gyllent over markene,
for nesten alt har vi fått fra deg,
olje og friske hav og varm ull om vinteren
men vi har ingen ro her lenger.
Noe har slått oss ut av kurs
og vi går rundt og er redde hver dag
for alt som kan komme.
Derfor spør vi deg nå: Hva gjør du med fjellsidene
og med havet?
Hvordan greier du alltid å være i balanse med deg selv,
alltid i likevekt. Du går i din bane i rommet
uten en feil, ikke en tomme avvik,
lydløs, ensom bak alle lysår i evigheten,
bare med et sakte sus fra havet
og fra vinden gjennom skogene nå og da.
Du skifter sol og vind og våren kommer som bestemt.
Alle regnestykker går opp, dine mønstre og figurer
er klare som glasskrystaller.
Derfor er det vi kommer til deg og spør
hvordan får du det til.

For nå har vi bodd hos deg så lenge, i lyst og i nød,
og fra deg har vi fått hva vi hadde behov
unntatt dette ene – likevekten og bestandigheten,
din uforstyrrelige ro.

Ja, du ser selv hvordan det er fatt med oss,
hvordan vi gjør livet om til død overalt vi ferdes
– fabrikkene som arbeider dag og natt med utsettelsesvåpnene.
Luften som forpestes, havet og skogene som dør,
mens millioner av oss lever som dyr, i sult og nød.
Slumstrøkene i øst og vest vokser som en sykdom
og har alt lagt seg som en skorpe rundt de store byene,
du ser det selv og vi kan jo ikke stanse det
uten gjennom strømmer av mord, helveter av blod.

Du som leder isfjellene ut i mildere hav
og lar sommer veksle lydløst med høst, hver til sin tid,
og som lar våren springe frem som grønne fontener etter sneen
– lån oss litt av din balanse, din ro,
som når natt går over i dag og uværet drar bort over åsene
må du hjelpe oss og rette opp igjen vårt hus
som snart vil styrte sammen og knuse alle.

Vi tror nok du vil savne oss. Det ville bli stille her.
Underlig og tyst når markene gror til
og alle hav er øde.

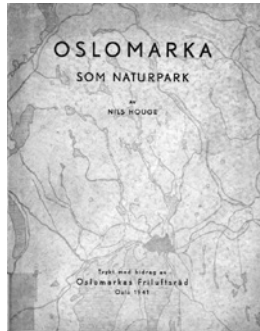
– Og hva skal du si om natten, til alle stjernene
når de kommer og trenger seg omkring deg
med kjølige professorøyne glimtende
bak sine strenge brilleglass:
– nå, hvordan ble det så med vår kuvøse,
vårt prøverørsbarn?
Gikk det galt med eksperimentet?

NILS HOUGE – MARKAGRENSAS FAR

«Alle snakker om hvorledes Osloomarkas friluftsområder skal utnyttes, men ingen om hvorledes de skal bevares.» (Nils Houge 1941)

Fra tid til annen kommer spørsmålet opp om hvem som først kom på ideen med en fast grense rundt friluftsområdene i Marka, og som derfor rettmessig kan kalles markagrensas far. I mange sammenhenger, også her i Grevlingen, er NOAs æresmedlem Erik Sture Larre gitt denne hederen. Ikke urimelig, med den enorme energien han la ned for markasaken fra 1945 til sin død i 2014.

Men leter vi etter idéskaperen og ideologen bak markagrensa, tankene bak markaloven og den grunnleggende vernefilosofien for Marka, må vi ytterligere 10 år tilbake i tiden, til 1935 og til en uhyre beskjeden person, men med visjonære tanker og et stort personlig engasjement for Markanaturen og det enkle friluftslivet. Det var Nils Houge (1901-1993) som tegnet de første skissene, og som i 1941 ga ut boka «Osloomarka som naturpark», hvor markagrensas første gang ble publisert.

Denne boken av Nils Houge inneholder den første presentasjonen av en Markagrense.

Bakgrunn og yrke

Nils Houge var offisersønn og slo selv tidlig inn på en militær løpebane. I militæret var det trange kår før krigen, og befalet måtte ofte ha en annen jobb ved siden av. Houge, som hadde tatt ekstrautdanning i forsvaret som topograf, fikk jobb i Norges Geografiske Oppmåling (nå: Statens Kartverk), der han steg i gradene og jobbet fram til pensjonsalder. Men for vårt fokus er det særlig hans virke for markasaken som er det sentrale. Helt fra barndom og ungdom var det friluftslivet som var hans store lidenskap – inspirert av Nansen og utviklet gjennom en intens bruk av Marka – til alle årstider. – Utforskning og oppdagelse av Marka var den store drivkraften, vi hadde en spesiell interesse for det ukjente, sa Nils Houge til Grevlingen i et intervju i forbindelse med

hans 90-års dag. Markanaturen og den spesielle markakulturen fikk han inn fra barndommen med far og onkler. Overnatting skjedde innenfor den tradisjonelle ordningen med at de fastboende i Marka tok imot losjerende i helgene for en rimelig penge.

Truslene mot Marka

Mot midten av 30-tallet økte den økonomiske aktiviteten etter depresjonen, med økonomisk vekst både offentlig og privat. Oslo var i sterk vekst og este utover gjennom det som den gangen var Aker herred, og man begynte å «lukte på» Marka som utbyggingsområde. En «generalplan» for Oslo, Aker og Bærum ble utviklet, som tok til orde for ytterligere byvekst innover i Marka.

Sammen med rykter om utparsellering av et stort antall hyttetomter i Blankvannsområdet, var det disse planene Houge reagerte på, og i september 1935 skrev han en artikkel i Aftenposten der han advarte mot utviklingen. Hougens innlegg kom parallelt med flere andre initiativ, som førte fram til stiftelsen av Osloomarkas Friluftsråd i 1936. Her fikk Houge en ny arena, som rådets sekretær – og det var i den sammenhengen den første skissen til markagrensa ble tegnet. I en artikkel i medlemsbladet til Oslo og Omegn Turistforening «Til Skogs» fra 1986 forteller Houge: «I 1938 laget jeg som sekretær i Friluftsrådet et stort kart over Marka, fra Enebakk i syd til Hadeland i nord. Her ble grensene mot bygdene og bebyggelsen markert med en sort strek. Dette kartet ble så benyttet på møter o.l. overfor kommuner og organisasjoner, og ble etter hvert det vi i dag kaller Markagrensens.» Houge fortalte også at tanken bak var å sikre områdene som lå innenfor en dagsmarsj på ski fra hovedstaden.

I tillegg til initiativet til stiftelsen av Friluftsrådet, bidro også Houge sterkt til etableringen av Oslo og Omegn Turistforening, og var der en ivrig talsmann for å anskaffe overnattings-koier og å utvikle nettet av merkede stier. Han kan også gjerne kalles Romeriksåsenes «oppdager», da dette flotte turområdet var nær ukjent før hans innsats.

«Osloomarka som naturpark»

Etter en heltemodig krigsinnsats (les mer i Jon Gangdals bok «Drømmen om Marka»), ble Houge løslatt i juni 1940. Det var da han skrev, den for markahistorien viktige boka, «Osloomarka som na-

turpark» - et gedigent forsvarsskrift for Marka og i praksis et forslag om en fredning av hele området av hensyn til friluftslivet. Og her ble «Den sorte strek» eller markagrensa trykket første gang.

Boka er vel verdt et studium (du finner den på www.bokhylla.no), både i de praktiske forslagene som ble fremmet, men også som en innføring i den tankegangen som har ligget bak hele kampen om Marka og den særegne friluftslivskulturen som har ført til Markas sterke posisjon i dag. Sitatet i ingresen forteller mye om kampen den gangen, men er dessverre like aktuelt i dag – markaloven til tross.

«Enhver som for første gang kommer seilende inn fjorden til Oslo vil straks feste seg ved åsene rundt byen – fra Skaugumåsen i vest til over Voksenkollen og Vettakollen til Ekeberg i øst.

Det bakenforliggende, vidstrakte åslende derimot – det vi med et felles navn kaller Oslomarka – det lærer bare den å kjenne som gjennom lengre tid har bodd i byen eller i den nærmeste omegn og som av lengsel mot naturen og friluftslivet til stadighet har søkt ut i skogmarka i sine fristunder.

Det er i dag over hundre tusen mennesker som hver søndag samler sunnhet og inntrykk i dette friluftsområde. Det vil imidlertid gå med våre friluftsområder som det er gått med trebestanden i våre skoger, med viltet i heiene og med fisken i vannene, det kommer en dag da man ikke bare kan tenke på å utnytte disse naturherlighetene, men også må ta foranstaltninger for å bevare dem for etterslekten.»

Timingen for utgivelsen av boka var mildest talt dårlig. I 1941 hadde de fleste nok annet å tenke på, og så lå da markakampen død så lenge krigen varte. Men ikke lenger. I 1946 gikk massene i demonstrasjonstog mot kraftledninger gjennom Marka. Ifølge Gangdal gikk Houge i stedet i korridorene i Rådhuset, nå sammen med Erik Sture Larre, som hadde startet sitt livslange engasjement for Marka. Kraftledningene lot seg ikke stanse, men forståelsen for Marka økte dramatisk, store motorveiplaner ble stanset, og markagrensa har i store trekk bestått – innskrenkningene har vært vesentlig større i de omkringliggende bygdene enn i Oslogryta.

Kristian Gomnes og Nils Houge på tur. Foto: N. Houge

Houges videre virke for Marka

Det var først nå kampen for Marka tok i vei for alvor, med Nils Houge som en sentral aktør, både som styreformann og sekretær i Friluftsrådet og som aktiv i Turistforeningen. Samspillet mellom Houge som idéskaper og Larre som en handlingens mann brakte saken framover, og med stadig press på grensene og skogbrukets utvikling i retning flatehogst og ensaldrede treåkre ble frontene tydeligere og tydeligere. Dette førte etter hvert til politisk oppvåkning, først med Miljøverndepartementets «Flerbruksplan for Oslomarka» fra 1976, og til slutt med markaloven i 2009.

Houges innsats inspirerte flere enn Larre, men uten Larres ledelse, hadde det antakeligvis munnet ut i intet. Houge inntok etter hvert mer tilbaketrunkne posisjoner og viet seg mer og mer til det praktiske arbeidet. I flere tiår var han ukentlig på byplankontoret, for å avdekke planer og saker som kunne skade Marka og turveiene – hans andre store hjertebarn; grønne korridorer fra bykjernen og ut i Marka – som kunne muliggjøre skiløping og turgåing fra de sentrale byområdene og ut i Marka.

Det er ikke lenger mange som husker Nils Houge, og enda mindre har samarbeidet med ham. Jens Gram og Frithjof Funder husker hans deltakelse i arbeidet; ofte beskjedent lyttende, men med innspill hver gang han hadde avdekket nye saker som truet Marka, eller han ble spurt til råds. Alltid høflig og korrekt, som det høver seg en offiser av den gamle skolen.

Selv hadde jeg gleden av å møte Nils i mine første år i NOA. Særlig godt husker jeg en befarings av en utbyggingssak i Holmekollåsen som ville stenge noen av turveiene. En hel forsamling av byråkrater og organisasjonsfolk – alle på ski for å ta seg fram – og Nils uten, på krykker, etter et beinbrudd. I en alder av flerogåtti år fulgte han skiløperne. For dette skulle han være med på, denne utbyggingen måtte stoppes! Jeg hadde også gleden av å være med å intervju Nils, både i «Til Skogs» (3/86) og i Grevlingen (1/92). I sistnevnte beklager Houge seg over at han har begynt å glemme, og at vi skulle kommet før. Og det har vi fått erfare – hvor skammelig det er at ingen hadde tenkt den tanken – at her hadde vi en uutnyttet, førstehånds kilde til hele markakampen. Nils Houge døde i 1993, uten å få fortalt hele historien, og uten den heder og oppmerksomhet han hadde fortjent – etter et langt liv i friluftslivets og Markas tjeneste.

Kilder:

- Tallak Moland (2006): «Nordmarkas historie»
- Tallak Moland (2007): «Markagrensas glemte strateg» (kronikk i Aftenposten)
- Jon Gangdal (2011): «Drømmen om Marka»
- Knut L. Maarud i Til Skogs 3/84: «50 år i arbeid for vern av Oslomarka»
- Grevlingen 1/92: «Nils Houge. Markagrensas far»

NOA for 100 år siden: GODSEIERENS GAVE

«Ved Kgl. Resolusjon av 16 mars 1922 er det i henhold til loven om naturfredning bestemt, at en «skogteig stor 155,7 maal beliggende ved Karlshaug i Døli og Løvstad skog Br. Nr 41 og 42, Br. Nr 2 i Hakedal, Nittedal herad, skal være fredet mot hogst og beskadigelse av vegetasjonen samt mot enhver forandring av grunnvannstanden (myrgrøfting, bekkeregulering og lign)». Skogen tilhører godseier Harald Løvenskiold, hvem man er stor tak skyldig, fordi han uten nogetsomhelst vederlag har samtykket til fredningen.»

Fra Årsberetning for 1922 for Østlandske Kredsforening for Naturfredning i Norge

Karlshaug skog i Nittedal ble i 1922 gitt i gave til NOA (som den gang het Østlandske Kredsforening for Naturfredning i Norge) av godseier Harald Løvenskiold – oldefaren til nåværende eier av Nordmarka. I en følgeskrivelse til gavebrevet, gjengitt i årsberetningen, skriver forstmester W. Kildal bl.a.:

«Det kan dog ha sin store interesse at se paa skogen ikke bare fra en forretningsmæssig, men også fra et forst- og naturvidenskabelig synsspunkt, spesielt med en skog som denne som har staatt urørt i saa lang tid. Efterhvert som skogene nu for øvrig kommer under mer rationell behandling - saa at si blir et kulturprodukt - vil det for kommende generationer ha sin store interesse at se en virkelig naturskog, en skog som hverken røres av øks eller sag, grøftehakse eller spade, men som fritt får utvikle seg etter sine egne love.

Man vil kunne følge kampen for tilværelsen mellom granen og furuen, kampen mellom myren og det aapne vand og mellom myren og fastmarken, og likeledes vil man kunde følge lyngens, mosenes og lavens stræv med at dække det snaue fjell.

Spesielt vil et felt som dette, som ligger saa let tilgjængelig og som inneholder saa varierende bestand og skogtyper ha sin store interesse som en liten «nationalpark» og som studiefelt - la os si om 100 aar.»

Forstmester Kildal leverte også en spesifisert taksering av skogforholdene og et detaljert kart over området og besørget at det ble avmerket i felt. I 1930 ble feltet, på foreningens anmodning, taksert av Det norske Skogforsøksvesen (nå: NIBIO) ved Erling Eide, og retaksert i 1978 av Peder Braathe. Skogtilstanden og endringene ble grundig og svært spesifisert beskrevet i 171 fastpunkter. For å kunne bevare visuelle inntrykk til senere sammenlikning, ble 37 forskjellige steder i området fotografert i 1930 og i 1978. Takstene og mange av bildene er gjengitt i Meddelelser fra Norsk Institutt for Skogforskning 36(1), 1980.

Med vernet av Karlshaug startet arbeidet for å ta vare på skognaturen i Marka. Spesielt interessant er det at det var en skogeier som tok initiativet. Går vi tilbake i årsberetningene, ser vi at det var mange skogeiere og forstmenn som var medlemmer og som satt i foreningens styre, bl.a. var den daværende Skogdirektøren (Saxlund) en av foreningens stiftere.

I Karlshaugen-reservatet har naturens gang fått gå uforstyrret i hundre år. Derfor brukes også reservatet til forskning på hvordan skog som får stå urørt utvikler seg over tid. Alle foto: Gjermund Andersen

Det er ikke mulig å sette en pris på skogen

På FN's klimakonferanse i Glasgow ble over 100 land enige om å stoppe avskogingen innen 2030. Norge er blant disse, og statsbudsjettet viser at vi gjør en innsats for å bevare regnskogen i det globale sør. Desto merkeligere blir det når satsinga vår på vern av norsk skog blir nedprioritert og regjeringen til og med planlegger kutt i bevilgningen til frivillig skogvern. Dette fikk meg til å tenke på flatehogsten i Bærumsmarka like ved Oslo som ble igangsatt for ikke altfor lenge siden. Skogsområdet nord for Østervannet - et populært turområde - ble avsatt til denne profitable formen for skogsdrift.

Hvorfor er det lov å drive med flatehogst i norsk skog gitt at vi nettopp lovet å stoppe avskogingen? Det spiller nok inn at størsteparten av norsk skog eies av privatpersoner som velger å sette integriteten av biotoper og turområder opp mot økonomiske interesser. Jeg personlig stusser over uttrykket "å eie en skog". Arne Næss og den dypøkologiske bevegelsen oppfordrer oss til å anerkjenne at vi har et økologisk selv som knytter oss sterkt til naturen. Økosystemet

er et helhetlig nettverk med utallige knytoppunkter som står i relasjon til hverandre. Følgelig er en skog ikke bare summen av individuelle trær og dyr inkludert turgåere, men en tett symbiose av disse. Denne symbiosen stopper ikke ved grensen av en skog, men har effekter utover markagrensen slik som ren luft. Vi som en del av naturen kan derfor bare nå vårt fult potensiale hvis vi anerkjenner dette. Samtidig står denne forståelsen i sterk kontrast til ideen om å kunne eie en skog - vi har ikke mulighet til dette fordi vi hører til det samme helhetlige økosystemet.

Vi profiterer av å velge å la være å drive med flatehogst - ikke for pengenes skyld, men fordi balansen vi trenger ellers blir ødelagt. Vi kan velge å vektlegge lokalsamfunnet, naturopplevelser og dyrenes avhengighet av intakte biotoper framfor økonomiske interesser av enkeltpersoner og vekstideologien. Verdien av en skog, som del av økosystemet slik Arne Næss ville forstått det, kan ikke måles i penger, og like lite lar skogen eie seg.

Vil du bidra til Markakalenderen 2023 med turbeskrivelser?

Den årlige Markakalender er et viktig verktøy for NOA. Kalenderen spres bredt og viser mange hvilket umistelig gode Oslomarka er. Den synliggjør også NOA som en sentral aktør i arbeidet med å bevare Marka. I tillegg gir salget et godt og tiltrengt bidrag til NOAs økonomi.

Kalenderen har turforslag til hver måned. For 2023-kalenderen tenker vi oss en ny vri. Vi legger turene til utvalgte naturreservater som NOA har jobbet fram og eventyrskogområder som NOA sloss for å bevare. Dette kan du være med på. Jobben vil i utgangspunktet være å oppsøke området, gå opp en grei adkomst og å lage en kort veibeskrivelse og forslag til en løype rundt i området. I forkant vil vi invitere til en samling hvor vi avklarerer en mal for hvordan dette kan gjøres, bla hvordan bruke mobilen med GPS til å merke på kart der vi går utenom merket sti. Vi må også avklare hvilke områder som skal velges ut. Jobben vil passe like godt for den som liker å gå alene, som for de som er to eller flere. Uansett er man garantert flotte naturopplevelser i områder man kanskje ellers ikke ville ha vandret.

Jobben må gjøres på barmark og være ferdig før sommerferien setter inn. Kunne du tenke å være med på dette så meld fra på e-post til noa@noa.no

NOA har fått 2 millioner kroner av Sparebankstiftelsen til å videreføre prosjektet

«Bynaturen – unges medvirkning i nærmiljøet»

Med støtte fra Sparebankstiftelsen øker Naturvernforbundet i Oslo og Akershus sin satsning på formidlingsarbeid mot barn og unge, og beveger seg inn i Osloskolens undervisningsopplegg for å sette natur, bærekraft og medvirkning på agendaen.

Unge som vokser opp i dag bærer en tung byrde fra tidlig alder fordi de står midt i en natur- og miljøkrise som direkte påvirker fremtiden deres. Samtidig som presset til å gjøre noe med hvordan vi lever er stort, er det lett å føle på mye avmakt når man er ung og ikke har medvirkningsmuligheter. NOA ønsker å skape metodiske verktøy så barn og unge i Oslo-regionen får en stemme når det kommer til hvordan byen utvikles.

- At barn og unge bryr seg om - og forstår viktigheten av - naturen er nesten en forutsetning for at den skal få beskyttelse i fremtiden. Gjennom praktisk tilnærming, der elevene får undersøke, oppleve og medvirke håper vi at de lærer seg å være glad i nærområdet sitt, og engasjerer seg i hva som skjer der, sier prosjektleder Celine Motzfeldt Loades.

Prosjektet «Bynaturen – unges medvirkning i nærmiljøet», begynte å spire i 2019 under navnet «Samarbeidsskolen», da NOA deltok i et samarbeid med den Naturlige Skolesekken. Sammen med skoler og eksterne aktører fra hele landet ble det sett på ulike måter å binde sammen lærerplanens tre tverrfaglige temaer i et undervisningsopplegg; demokrati og medborgerskap, folkehelse og livsmestring, og bærekraft og utvikling.

Sammen med Tonsenhagen skole lagde NOA et elev-opplegg som dreide seg rundt en arealkonflikt i deres nærtur-område; Utbygging av skiheis i Grefsenåsen. Elevene fikk i oppdrag å sette seg inn i de ulike aktørenes perspektiver og visjoner, for deretter å gjøre seg opp egne meninger og komme med egne forslag til hvordan planene for Grefsenåsen kan gjennomføres på en måte der det tas hensyn til både natur og fritidsaktiviteter.

Etter et vellykket sluttført prosjekt bestemte NOA seg for å videreutvikle elev-opplegget til et undervisningsopplegg som kan overføres til andre skoler og arealkonflikter i Oslo-regionen.

I 2020 stod undervisningsopplegget ferdig, og i 2021 ble det rullet ut to pilotprosjekter i samarbeid med henholdsvis Morellbakken skole og Bjølsen skole. Med oppløftende tilbakemeldinger og støtte fra Sparebankstiftelsen får nå prosjektet luft under vingene og videreføres.

- Vi ønsker at så mange skoler som mulig skal få mulighet til å delta etter hvert, og at barn og unge i hele Oslo skal vite hvordan de kan bruke sin stemme til å påvirke sitt nærmiljø, sier Loades.

I 2022 skal blant annet samarbeidet med Morellbakken skole videreføres. Elevene skal undersøke ulike interessekonflikter forbundet med videre utvikling av Disenjordet og komme med forslag til hvordan parken bør utformes.

- Det var veldig spennende å jobbe med Morellbakken i fjor, så vi ser frem til å ta fatt på nye konflikter med dem. I år samarbeider vi i tillegg med ByKubens Oslotrær-prosjekt.

Og snart vil tilbudet nå ut til flere skoler.

- Vi jobber også med en database med elevoppdrag og ressurser som gir lærere verktøy til å gjennomføre lignende prosjekter på egenhånd, forteller Celine Motzfeldt Loades.

På sikt er ambisjonen høy, men fullt mulig.

- Vi jobber målrettet mot utdanningsmyndigheter for å se på muligheten til å få opplegget inn i pensum, sier Loades. Men først skal vi fokusere på samarbeidene våre i 2022.

Fordi Loades går ut i permisjon vil prosjektet i 2022 drives videre av Erik Kagge, som har deltatt fra begynnelsen, og Siri Tollefsen.

Fra tur i Grefsenkollen med Tonsenhagen skole. Håvard Pedersen forteller om områdets historie med stort engasjement. Foto: NOA

JUBILEUMSTUR 20. MARS

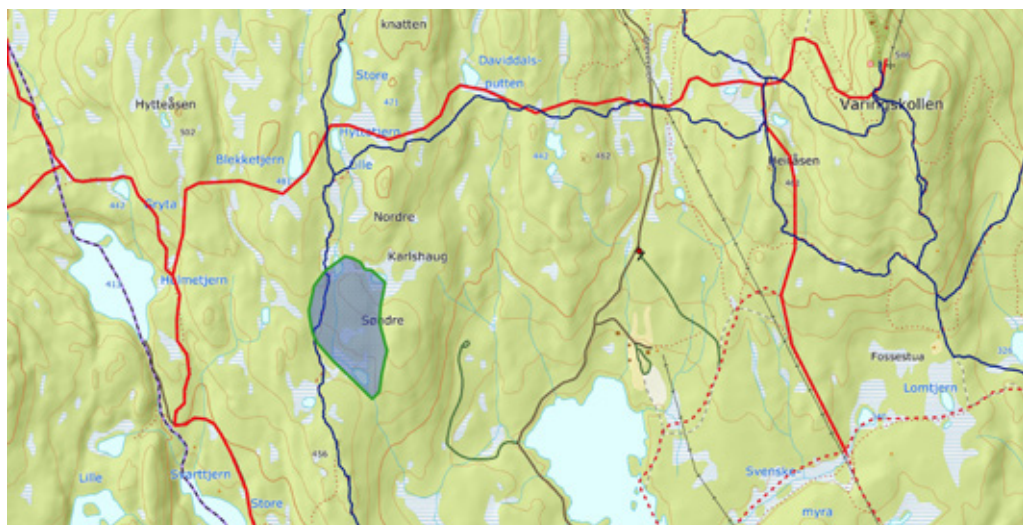
100-årsmarkering i Karlshaugen naturreservat

I anledning 100-årsjubiléet for opprettelsen av det første skogreservatet i Marka, inviterer NOA til en markering og en rundtur i området søndag 20. mars.

Vi fyrer et bål i lia mellom Blekketjern og reservatet (rett sør for skiløypa fra Varingskollen til Holmetjern – se kart) og serverer skaukaffe fra kl. 11:30. Ta gjerne med mat som kan varmes på bålet!

Kl. 12:30 foretar vi en enkel markering, etterfulgt av en tur gjennom reservatet. Arrangementet avsluttes ca. kl. 14:30, men det er selvsagt mulig å nyte bålvarmen og vinterkvelden lenger!

Deltakerne må selv ta seg inn til arrangementet. NOA vil legge ut turtips på www.noa.no i uka før arrangementet – avhengig av føreforholdene.

ÅRSMØTER I NOAS LOKALLAG

Årsmøte i Naturvernforbundet i Groruddalen

Tidspunkt: Torsdag 24. februar, kl. 18:00

Sted: Årvoll Gård

Styremedlem Bjørn Edward Engstrøm holder foredrag fra Osen-rettssaken om vindmøller.

Årsmøte i Naturvernforbundet i Nordre Follo

Tidspunkt: Mandag 28. februar

Sted: Waldemarhøy i Ski sentrum

Kontakt lokallaget for mer informasjon.

Årsmøte i Naturvernforbundet i Oslo Sør

Tidspunkt: Onsdag 2. mars, kl. 18:30

Sted: Lambertseter bibliotek

Arnodd Håpnæs vil åpne arrangementet med en innledning om boken sin, Dyrespor og andre tegn etter dyr. 19.30 blir det lett servering, og årsmøtesakene starter klokken 20.00

Årsmøte i Naturvernforbundet i Asker

Tidspunkt: Tirsdag 8. mars, Kl. 19:00

Sted: Hasselbakken i Asker

Kontakt lokallaget for mer informasjon.

Årsmøte i Naturvernforbundet i Bærum

Tidspunkt: Onsdag 9. mars, kl. 18:00-20:30

Sted: Bekkestua bibliotek

Anne Sverdrup-Thygeson vil holde et foredrag etter årsmøtet.

Årsmøte i Naturvernforbundet i Oslo og Akershus

Tidspunkt: Onsdag 16. mars, kl. 18:00

Sted: Samfunnshus Vest, Røa

Se innkalling på baksiden av denne utgaven av Grevlingen. Sakspapirer vil bli lagt ut på www.noa.no senest 2 uker før årsmøtet.

SETT OG SAKSET
av Ingunn Lund-Vang

Ulvejakt inne i ulvesonen

Ulvesonen er det eneste fristedet ulven har i Norge, hvor den kan danne revir og få valper.

Men selv om ulven i Norge er fredet og rødlistet, får den ikke leve i fred i ulvesonen. Med Staten og klima- og miljøministeren som pådriver anket staten Oslo tingretts avgjørelse om å stoppe ulvejakten.

Oslo tingrett har avsagt kjennelse i sak om midlertidig forføyning, der tre miljø- og dyrevernorganisasjoner i desember fremsatte krav om utsettelse av lisensfelling i ulvesonen. Tingretten anså at fellingskvoten som var vedtatt av Klima- og miljødepartementet var ugyldig.

Staten anket kjennelsen til lagmannsretten. - Jeg er ikke enig i tingrettens konklusjon og mener at den vedtatte lisensfelling bør gjennomføres. Jeg har derfor besluttet å anke kjennelsen til Borgarting lagmannsrett. Jeg håper ankesaken kan gjennomføres raskt, slik at vi snart får en endelig avklaring om årets lisensfelling, uttalte klima- og miljøminister Espen Barth Eide.

Naturvernforbundet mente det ikke var faglig eller juridisk grunnlag for felling av stabile ulveflokker i

Stubbesitter

KreativStrek/Sundheil

KJERRINGA MOT STRØMMEN

Det er mye livsvisdom i folkeeventyrene som Asbjørnsen og Moe samlet, men også noen med grovere morskap innimellom. Det er vel slik det er – begge behov skal dekkes. I «Mannen som skulle stelle heime» får karfolk så hatten passer. Og i «Kjerringa mot strømmen» er det kvinnfolkas tur – nå skal vi ikke glemme at 'kjerring' kommer av 'kjær kone.'

Da hendte det seg slik at mann og kone var ute på åkeren nede ved elva. Der så mannen at det var tid for å skjære åkeren. «Nei, klippe, klippe», protesterte kjerringa, og viste med to fingre oppunder nesa på mannen. Nei, mannen mente at de da måtte skjære åkeren, men nei da, åkeren skulle klippes. Hun falt i elva i iveren, og skrek «klippe, klippe». Mannen dukket henne under for hver gang hun kom opp og skrek «klippe, klippe». Til slutt druknet hun, og ble borte. Som kjent ble hun funnet igjen langt ovenfor fossen. Selvfølgelig skulle mannen vært dømt for drap, men slike bagateller ser man bort fra i eventyr. Pytt, pytt.

Men er det ikke en svakhet til ved dette eventyret; hvordan kunne eventyrtelleren uteglemme elvas rolle? Noe vi i vår tid ville legge hovedvekten på. ...

Jeg beveger meg med pigger og staver denne glatte vinterdagen rett over nyttår med min glade hundevann Leika. Det var et tynt lag med sne over glatt is på turveien langs Tangerudbekken. Og på HSILs populære Liastua er det vafler til oss begge. Alle vil klappe henne litt – og hun hilse på, logre, bli klappet og klødd, snuse om hun kjenner igjen luktene bortpå stolpen fra sist – et hundeliv kan være herlig.

Et menneskeliv også, men hvem var det som kom på dette med strømmen? Var det for å være solidarisk med resten av Europa? Det har vi da aldri tenkt på før. Rimelig strøm er jo selvfølgelig et norsk fellesgode. Kanskje det er for å få oss mer sparsommelige igjen. Strømmen fra elva er jo synonym med elektrisk strøm. «Uten utbygging kaster den jo ikke noe av seg», som mannen sa.

Som man også sa på autoritativt hold, at «... støtte for å vurdere skånsom utbygging av vernede vassdrag. Med forbehold om at det ikke går på bekostning av verneverdier, og at man tar i bruk ny teknologi.» (Aft. 12. jan. 2022 s. 21.)

Klippe, klippe!
Vi høres av.

I 2021 dyrket elevene ved Bjølsen skole poteter i Geitmyra skolehage, et prosjekt i samarbeid med NOA, se side 20. Foto: NOA

LOKALLAG I NOA

Send rettelser til noa@noa.no

NATURVERNFORBUNDET I ASKER

Kontaktperson: Jan Häusler, 982 99 667, asker@noa.no

NATURVERNFORBUNDET I BÆRUM

Kontaktperson: Kari Balke Øiseth, 905 18 537, baerum@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I GRORUDDALEN

Kontaktperson: Helge Braathen, 992 28 966, goruddalen@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET PÅ JEVNAKER

Kontaktperson: Jan Wilhelm Holst, 959 38 698, janwholst@hotmail.no

NATURVERNFORBUNDET I LILLESTRØM

Kontaktperson: Sverre Solberg, 959 98 790, lillestrom@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I LØRENSKOG

Kontaktperson: Tom Clark, 977 10 561, lorenskog@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I NANNESTAD/GJERDRUM

Kontaktperson: Hilde Olstad, hiolstad@gmail.com

NATURVERNFORBUNDET I NES

Kontaktperson: Karin Olsen, 419 20 615, nes@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET PÅ NESODDEN

Kontaktperson: Peter Schjølberg, 908 46 613, peterschjo@gmail.com

NATURVERNFORBUNDET I NITTEDAL

Kontaktperson: Hiltrud Hemmersbach, 67 07 95 44, nittedal@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I NORDRE FOLLO

Kontaktperson: Bjørn Gunnar Ganger, nordrefollo@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I OSLO NORD

Kontaktperson: Åke Hartmann, 901 01 415, oslonord@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I OSLO SØR

Kontakt: oslosor@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I OSLO VEST

Kontaktperson: Colin Murphy, 481 43 588, oslovest@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I OSLO ØST

Kontaktperson: Torgeir Vestre, 417 58 650, osloost@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I ÅS

Kontaktperson: Katharina Karlsen Hessen, 977 17 608, aas-nnv@naturvernforbundet.no

NATURVERNSTUDENTENE I OSLO

Kontaktperson: Lukas Neuenschwander, 465 35 445, natstudoslo@gmail.com

NATURVERNSTUDENTENE NMBU

Kontaktperson: Ragnhild Klungtveit, 452 46 716, naturvern@nmbu.no

KONTAKTPERSONER I REGIONER UTEN LOKALLAG

ENEBAKK Kontaktperson: Kjell Arild Ødegård, 473 82 810

AURSKOG-HØLAND Kontaktperson: Yvonne Ødegaard, 477 12 456, yvonneodegaard@gmail.com

KONTAKTPERSONER NATUR OG UNGDOM

KNUST OSLO Kontaktperson: Hilja Løvvik, 480 49 390, hilja2106@gmail.com

OSLO NATUR OG UNGDOM Kontaktperson: Aurora Gozzi Tobiassen, 406 43 348, aurorat@nu.no

VIKEN NATUR OG UNGDOM Kontaktperson: Eira Haugbro, 476 15 898, eirah@nu.no

KONTAKTPERSONER I NOAs TEMALAG

Byøkologisk arbeidsgruppe: Celine Motzfeldt Loades, celine_loades@hotmail.com

Fjordgruppa: Jørn Erik Bjørndalen, jorn.bjorndalen@gmail.com

Frønsvollen: Jens Martin Bertheussen, fv@noa.no

Markagrupper: Bjørn Faafeng, bjanfa@gmail.com

SETT OG SAKSET

av Ingunn Lund-Vang

ulvesonen, og at vedtaket innebærer brudd på naturmangfoldloven og Bernkonvensjonen. Naturvernforbundet mener også at vedtaket er i konflikt med Stortingsforlikene om rovdyr.

Klima- og miljødepartementet utvidet kvoten fra 25 til 28 dyr for å være sikker på å få skutt hver eneste ulv som har beveget seg i disse revirene. I Slettåsreviret ble foreldrepåret skutt, mens årsvalpene klarte å unnsnippe. Nå skal de også skytes.

Kilder: Regjeringen.no. Statsforvalteren.no

Pukkellaks i Akerselva
Pukkellaksen har funnet veien til Akerselva for å gyte. Det er gjort flere funn av pukkellaks i de ca. 2.5 lakseførende kilometrene av Akerselva. – Det bekymrer oss at pukkellaksen har inntatt Akerselva. Den er uønsket her og kan gjøre stor skade på de lokale bestandene av atlantisk villaks og sjøørret, men heldigvis er omfanget så langt mye mindre enn det vi har sett i nordnorske elver, sier fungerende daglig leder Bjørn Torp i Oslomarkas fiskeadministrasjon (OFA). OFA har diskutert mulige tiltak mot pukkellaksen sammen med Statsforvalteren for Oslo og Viken.

Sakset fra Aftenposten. no, publisert 24.08.2021

NOA ÅRSMØTE 2022

NATURVERNFORBUNDET I OSLO OG AKERSHUS

Det innkalles med dette til NOAs årsmøte 2022, onsdag 16. mars kl. 18.00, i Samfunnshus Vest, Røa. Adresse: Tore Hals Mejdells vei 8, 0751 Oslo.

Årsmøtet er NOAs høyeste organ. Alle medlemmer som har betalt kontingent for 2021 eller for 2022 innen utgangen av januar har møte- og talerett. Utsendinger fra NOAs medlemslag, samt NOAs styre har rett til å møte på årsmøtet med tale-, forslags- og stemmerett. Som medlemslag regnes lokallag, temalag, studentlag, Oslo Natur og Ungdom og Akershus Natur og Ungdom.

Registrering åpner kl. 17:00. **Merk:** Deltakere registrert etter kl. 17:30 gis ingen rett til å erstatte utsendinger som ikke møter eller plasser som av annen årsak ikke er besatt av medlemslaget, ei heller rett til å delta som utsending for områder uten lokallag.

PÅMELDING (frist: senest søndag 13. mars):

Valgte utsendinger meldes inn fra medlemslagene via utsendt påmeldingsskjema eller til noa@noa.no. Øvrige medlemmer kan melde seg på årsmøtet via påmeldingsskjema tilgjengelig på www.noa.no, til noa@noa.no eller telefon 22 38 35 20.

SAKSLISTE

1. Godkjenning av innkallingen
2. Konstituering; valg av møteledere, referenter og underskrivere av protokollen, godkjenning av forretningsorden
3. Årsberetning for 2021
4. Årsregnskap for 2021, samt revisjonsberetningen
5. Budsjett for 2022
6. Arbeidsprogram
7. Valg av styreleder, styremedlemmer, varamedlemmer og revisor
8. Valg av valgkomité
9. Valg av NOAs utsendinger til landsmøtet

10. Nominering av landsstyreprerentant med vara
11. Saker foreslått av NOAs styre:

- a. Forslag om vedtektsendring signaturrett
Gjeldende vedtekter § 5.2 foreslås endret, ved at «kontorlederen» erstattes av «daglig leder», til: Styret representerer NOA utad og tegner dets navn, dvs signerer for laget. Dessuten kan NOAs leder eller i dennes fravær nestleder, sammen med ett styremedlem eller sammen med daglig leder forplikte NOA utad og tegne dets navn. Styret kan også gi signaturrett til to styremedlemmer i fellesskap, men en slik rett kan når som helst tilbakekalles.
- b. Forslag om uttalelse til Naturvernforbundets landsmøte fra NOA: «Styrk naturens rettsvern».
- c. Utnevnelse av æresmedlemmer

Sakspapirene inklusiv styrets forslag til forretningsorden for årsmøtet vil bli sendt til medlemslagene, samt bli lagt ut på www.noa.no senest to uker før årsmøtet.

VIKTIGE FRISTER

- **Onsdag 9. mars:** Frist for å melde inn forslag til kandidater til valg, alternativt til valgkomitéens innstilling.
- **Søndag 13. mars:** Påmeldingsfrist.
- **Onsdag 16. mars kl 08:00:** Frist for å melde inn nye forslag til arbeidsprogrammet. Etter denne fristen aksepteres kun forslag til endringer i allerede innsendte / presenterte forslag.

På grunn av smittesituasjonen og nasjonale/lokale regler kan vi på kort varsel måtte endre fra fysisk til digitalt årsmøte. Alle påmeldte vil varsles og få nødvendig informasjon om digital gjennomføring dersom det blir endringer.

For praktiske spørsmål, ta kontakt med Håkon Eide Gundersen, haakon@noa.no, 45242528.
For spørsmål til styret, ta kontakt med Nikolai Norman, nikolainorman@gmail.com.

Styret ønsker alle VEL MØTT!

Naturvernforbundet
i Oslo og Akershus